

פירוש וויזא יעקב השפעת האדם על הסביבה

26

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (כה, י)

"לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה". (רש"י)

צריך להבין, מדוע אצל אברהם כשיצא מחרן לא הוזכר שיציאתו מן העיר עשתה רושם, כפי שמוזכר כאן על יעקב?

1) ענין יציאתו

שמעתי לבאר, שאצל אברהם הדבר פשוט וברור שיציאתו עשתה רושם, שכן היה עסוק כל ימיו להכניס אורחים, לקרב את האנשים לאביהם שבשמים. אבל יעקב אבינו, היה יושב ולומד, כפי שהתורה מעידה עליו ושהיה "איש תם יושב אהלים". לכן היה ניתן לחשוב שיציאתו לא תשפיע על אחרים, שכן כביכול לומד הוא לעצמו, ואינו משפיע על הבריות.

על כן, באה התורה להדגיש, שמי שעוסק בתורה, השפעתו עצומה גם על כל הסובבים, ולכן יציאתו עושה רושם

11 כמו שידוע משמו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל, שאמר, "שבשעה שמתחזק יהודי בלימוד התורה בקובנא, יהודי בצרפת אינו מתבולל"

2) ענין רש"י

צדיקים. וצריכים להבין איזה מעלה יש לתפילתן של צדיקים יותר מתפילת כל אדם. ונראה שהחילוק הוא, שסתם אדם שהוא עקר או עקרה ומתפלל להשי"ת שיתן לו זרע, הרי עיקר כוונתו היא עבור עצמו, שמתאוה שיהיה לו בנים לאהוב ולגדל ושיהיה לו שם ושארית בארץ. מה שאין כן צדיקים, כשמתפללים על בנים, אין כוונתם אלא שיתרבה כבוד שמים, ועל כן מתפללים שיהיה לכל אחד ואחד מבניהם תכלית מיוחדת בחייהם ובעבודת ה' שלהם, ושיזכו בניהם למלאות או לתקן איזה פגם או חסרון בהבריאה שעל ידו יביאו נחת רוח להבורא ברוך הוא.

פירש רש"י: כי מטא לחרן אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ. צריכים להבין, למה באמת לא נתעכב יעקב במקום שהתפללו אבותיו מדרכו לחרן, ואם היתה לו איזה סיבה שלא נתעכב שם, למה שינה דעתו בהגיעו לחרן שאכן ראוי היה להתעכב שם, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר? עוד צריכים להבין ענין קפיצת הארץ מהי?

12 ונראה ברור שכשהתפללו האבות על בנים, לא על בניהם לבד התפללו, אלא אף עלינו כל אחד ואחד מישראל התפללו, שהרי בניהם אנחנו כמו שהם אבות לנו. ונמצא שהתפללו האבות עלינו שיהיה לכל אחד ואחד מאתנו תכלית מיוחדת ושטח מיוחד בהבריאה שעלינו לתקן ולקדש בה את

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (שם, טז). צריכים להבין האיך יכול יעקב לאמר ואנכי לא ידעתי, הלא כל סיבת חזרתו לשם היתה בעבור שהוא מקום קדוש שבו התפללו אבותיו?

ואפשר לומר על פי מה שאמרו חז"ל (יבמות סד, א) אמר ר' יצחק, מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של

21

1

המקום הכי מוכשר להתעלות רוחנית. |
 נמצא שיעקב התחיל את נסיעתו לחרן
בגישה של דאבון רוח, שעל כרחו צריך
 לדחות את חלומו לעלות במעלות
 הסולם, עד אשר ישוב אל הנאים
 המוכשרים לעליה. 6

אבל כשהגיע יעקב לחרן התבונן
 בעצמו ואמר, מי יימד שמקום
 המיוחד שלי הוא כשאני נמצא בסביבת
 הקדושה אצל אבי ואמי הצדיקים, הלא
 אפשר שמקום המקדש שלי הוא דוקא
 בסביבה שאינה מתאימה לעליה, ודוקא
 שם רוצה השי"ת שאתגבר על תנאי
 החיים שלי, ורק על ידי זה אזכה
 לעליה. ונמצא שאם אחכה לעלות על
 סולמי עד אשר אשוב אל התנאים
 המוכשרים בעיני, אז אפשר שכבר
 עברתי על 'מקום שהתפללו אבותי' ולא

התפללתי בו. ועל כן ייב יעקב דעתיה
 למהדר דהיינו לעשות תשובה על
 הגישה שלו, והחליט לעלות בסולמו
 שם במקום שנמצא, ותיכף נעשה
 מקומו מקום המקדש שלו. והראה לו
 השי"ת שאכן עתה בהחלטתו זו,
 נתקיים והוגשם חלומו מאז, לעלות
 במעלות הסולם מוצב ארצה וראשו
 מגיע השמימה. ועל זה הגיב יעקב
 ואמר 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא
 ידעתי' - כי אני חשבתי שמקום המקדש
 שלי הוא כשתנאי הסביבה מתאימים
 לזה, אבל עכשיו נוכחתי לדעת שלא כן
 הוא, אלא מקום המקדש שלי הוא דוקא
 במקום הזה דהיינו בכל מקום שאני
 נמצא. 'מה נורא המקום הזה אין זה כי
 אף בית אלהים וזה שער השמים'.

ונמצינו למדים מזה לימוד נחוץ
 מאד בעבודת ה' שלנו. אין
 ליהודי לדחות את חלומו לעלות

במעלות הסולם מוצב ארצה וראשו
 מגיע השמימה, בטענה שכשיתפר
 מצבו באיזה אופן שהוא, יהיו
 התנאים יותר מוכשרים לעליה. אין זה
 אלא עצת היצר הרועה שיעבור על
 'מקום שהתפללו אבותי', ושלא יכיר

שם ה'. וכשמוצא יהודי את שטחו
 ותכליתו המיוחדת, דהיינו הזמן או
 המקום או המצב המיוחד בחייו, צריך
 היהודי לדעת שעליו להשלים ולתקן
 שטח זה ולקדש על ידו את שם שמים.
 ונראה, ששטח מיוחד הזה בחיי היהודי
 נקרא מקום המקדש שלו, שהוא המקום
 המיוחד בחייו שעליו לקדש על ידו את
 שם ה'. והוא הוא המקום שעליו
 התפללו אבותיו, מפני שרצו שיהיה
 לכל אחד ואחד מבניהם תכלית ושטח
 מיוחד שיוכל לקדש על ידו שם שמים.

והנה לכל יהודי יש חלום לעלות על
 הסולם של עבודת ה' המוצב
 ארצה וראשו מגיע השמימה, וכל אחד
 מחכה להזדמנות שיוכל להגשים את
 חלומו לעלות מעלה אחר מעלה
 ומדריגה אחר מדריגה בתורה עבודה
 וגמילות חסדים. אבל דא עקא
 שתחבולות היצר הם רבות, למצוא
 צידוקים ואמתלאות שונות ומשונות
 לדחות כל הזדמנות, לומר מחר אעשה
 כדבר המלך, כי עכשיו איננה שעת
 הכושר מחמת טרדות הזמן מבני חיי
 ומזוני, ונמצא שעוברים רוב שנותיו
 של אדם וחלומו אינו מתבצע, ויתכן
 שבין כך עובר האדם על 'מקום
 שהתפללו אבותיו' דהיינו מקומו
 ושטחו המיוחד בחייו שעליו התפללו
 האבות שיעלה ויבוא על ידו דוקא
 לתכליתו המיוחד. 31

והשתא, הבה נצייר בדמיוננו את
 מצבו של יעקב אבינו, שעד
 תחילת פרשתינו היה דר עם הוריו
 הצדיקים יצחק אבינו ורבקה אמנו. הרי
 שהיו תנאי חייו וסביבתו מתאימים
 באופן מובחר להתעלות רוחנית. אבל
 עכשיו הוצרך יעקב לעזוב תנאים אלו
 ולכתת רגליו לגלות חוץ לארץ, לסביבה
 שהיא ההיפך הקיצוני ממה שהיה לו עד
 הנה, לדור עם נחש בכפיפה - לבן
 הרשע הארמי. ניתן רק לדמות שהוצרך
 יעקב לדחות כל סיכוי לעליה רוחנית
 עד אשר ישוב אל אביו ואמו, שהוא

3
 ע

זה הוא המקום שעליו התפללו אבותי.
ואין לי לעבוד עליו. וכשנזכרה לעבוד
את השי"ת באופן זה, נזכה שיחזיר
אותנו השי"ת למקום המקדש שלו
ולהזמן שעליו התפללו אבותינו, זמן
ביאתו של משיח צדקנו במהרה
בימינו אמן.

Power of Spirit

וַיִּחַלַם וְהָיָה סֶלֶם מֵצֶבֶת אֶרְצָהּ וְרֹאשׁוֹ וַיֵּאֱמָר וַיִּבְרָא וַיִּבְרָא וַיִּבְרָא
And he dreamed, and behold — a ladder stood on the
ground with its head in the heavens (28:12).

Where Righteousness Comes to the Fore

לומר 'אכן יש' במקום הזה שבו
אני נמצא, 'זמנה נורא המקום הזה'
דנקא, כי אילו רצה השי"ת שאעבדהו
על ידי תנאים אחרים היה נותן לי
תנאים אחרים. וכיון שהכין לי תנאים
אלו, על כרחך רוצה השי"ת שתנאים
אלו יהיה מקום המקדש שלי, ומצבי

IT'S A PHENOMENON THAT I BELIEVE WE'VE ALL
observed — sometimes from a first-person perspective:
While in yeshivah, a bachur or kollel fellow strives for spiri-
tual growth and revels in his achievements in Torah. But when
that very same person leaves the *beis midrash* and goes to
work, his priorities sometimes slip. Suddenly, growth seems to
be tossed aside, and he devotes his entire attention to earn-
ing money and acquiring material goods. During his yeshivah
days, he may have spoken about finding good *chavrusas* and
having a "good Elul," and now his priorities become: "I've got
to pay my mortgage," or "I want to lease that new car."

It may seem that a person establishes his level of righ-
teousness while in yeshivah. In reality, we learn in *Parashas
Vayetztei* that it is in the subsequent years that we learn who
the person truly is.

Commenting on the *pasuk* describing Yaakov Avinu
dreaming of angels climbing up and down a ladder, the Baal

HaTurim offers a rather cryptic gematria. The *parashas* is 136, the same as that of
the numeric value of סולם, ladder, is 136, the same as that of
ממון, money. What is the connection between the two?
One interpretation of this Baal HaTurim is that the ladder
in Yaakov's dream represents the process of spiritual growth,
and one of the main tests of whether a person will be great is
how he handles money.

Certainly, earning *parnassah* is very important. But we
have to be very careful not to let it change our outlook and
goals in life. Just because someone has left the *beis midrash*
in search of ממון, it does not mean that he has to get off the
סולם, the ladder of growth.

When Yaakov saw that ladder in his dream, he didn't
only see the potential for growth represented by the angels
climbing up the ladder; he also saw the potential for spiritual
backsliding represented by the angels descending the ladder.
Perhaps this points to what might be the primary test facing
every man entering the workforce: the challenge of learning to
earn money with honesty and integrity, not by cutting corners
or trying to cheat people.

Hashem sends Yaakov this dream just as he leaves the
protective walls of the yeshivah of Shem and Eiver to start
building a home, teaching us that when a person goes out to
seek a livelihood, he has plenty of potential for growth, but
only if he is careful with ממון, with other people's money.

Yaakov Avinu passed this test with flying colors, remaining
impeccably honest despite his father-in-law Lavan's constant
attempts to cheat him. Eventually, after twenty years, he gives
up, and leaves Lavan's home surreptitiously, out of fear that
Lavan would cheat him yet again if he would find out that he
was leaving.

Sure enough, Lavan pursues him and tries to take every-
thing from him, but Hashem intercepts him and warns him not
to speak to Yaakov at all. Lavan ignores that directive, and the
two end up having a heated exchange, during which Yaakov

לולי אלקי אבי אלקי אברהם ופחד וצחק היה לי כי עתה: ריקם שלחתי את עניי ואת יגיע כפי ראה אלקים ויזכח אמש
 (f) says to Lavan: *Had not the God of my father — the God of Avraham and the Dread of Yitzchak — been with me, you would surely have now sent me away empty-handed; God saw my wretchedness and the toil of*
 (p) *my hands, so he admonished you last night (31:42).*

6
 22

The Midrash *Tanchuma* infers from this *pasuk* that the prodigious merits of Avraham and Yitzchak would only have spared Yaakov from being sent away penniless, but Hashem would not have intervened personally and admonished Lavan not to harm Yaakov due to those merits alone. He only intervened in the merit of Yaakov's own honesty in the face of Lavan's constant attempts to swindle him.

The Midrash adds that we learn from this *pasuk* how important an "honest day's work" is, and that a person shouldn't seek to indulge in the various pleasures of this world without working. Rather, he should put in his hours at work, thereby giving Hashem a portal through which to send blessing into his life.

Perhaps we can use this understanding of Yaakov Avinu's achievement to explain an unusual term in the Rambam's very last *halachah* governing the employer-employee relationship (*Hilchos Sechirus* 13:7):

Just as the employer is enjoined not to rob his poor worker's wages or to withhold them, so is the employee enjoined not to wasting his employer's work time, a little here and a little there, eventually spending the entire day deceitfully. Rather, he must be meticulous with his time... He must also work with all his strength, as we find with **Yaakov HaTzaddik**, who said (to Rachel and Leah), "For I worked with all my strength for your father." He therefore received reward for his effort in this world, as the *pasuk* says, "And [Yaakov] became extremely prosperous."

The Rambam refers to Yaakov Avinu dozens of times in his *Mishneh Torah*, and only once does he refer to him as **Yaakov HaTzaddik**.

Perhaps the Rambam is alluding to the lesson Yaakov Avinu, specifically, taught us: a person's *tzidkus* (level of piety) is often determined not by the way he handles himself in his early years in the *beis midrash*, but by how he handles himself when he leaves the protective walls of the yeshivah and enters the business arena.

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש.

"ויפגע במקום" - ביקש לעבור, נעשה העולם כולו כמין כותל לפניו. "כי בא השמש" - רבנן אמרי כיבא השמש, מלמד שהשקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצנעה.

234

(כח י-יא; בראשית רבה סח י')

4

1 בעוד יעקב אבינו בורח מפני עשו אחיו, הוא מגלה לפתע שדרכו חסומה. חז"ל מתארים כי יעקב נתקל בכותל שחסם את דרכו ולא הניח לו לעבור. מהלך בריחתו של יעקב נבלם בפתאומיות. יעקב אבינו מוצא את עצמו עומד מול קיר, מול מחסום. המציאות עומדת נגדו. הכל נעצר, הכל תקוע, אין אפשרות להתקדם הלאה.

6 לאחר מכן יורדת החשכה, חשכת לילה שאין רואים בה דבר. המכשולים הבים, סכנות נולדות, בכל רגע אפשר ליפול לבור שאינו נראה. מנגד, לאור התיאור השני במדרש, דווקא בלילה מתרחש ההפך הגמור: הלילה הוא הזמן שבו מתרחשת ההתגלות. הקדוש ברוך הוא כביכול מכבה את אור השמש, על מנת להיפגש עם יעקב באופן אינטימי, בצנעה.

10 היום - עת של פעילות הוא, זמן של חיים שוטפים וזורמים. הלילה, לעומתו, הוא זמן של עצירה, הכל דומם בו. מקובל לחשוב שהיום מייצג את ההופעה האלוקית הגלויה, אור ה' השופע במלואו, ולעומתו הלילה טומן בחובו את האפלה וההסתר - המציאות המסוכנת והמכשילה, הניצבת כמו כותל החוסם את הדרך. אולם על פי המדרש, מסתבר שישנו

16 גם מבט שונה על הלילה. במהלך היום האדם מצוי בתנועה, עסוק בפעילות במישורי החיים השונים, וכך מחמיץ את הפגישה עם הקדוש ברוך הוא. לפיכך יש צורך להחשיך את המציאות. הלילה צופן בחובו את המפגש עם הצד הנסתר, המוצנע. הצורך בהחשכה איננו על מנת שאחרים לא יראו את המפגש, אלא על מנת להסתיר את העולם מעיני האדם, להחשיך את המציאות החיצונית על מנת להיפגש עם האלוקים.

20 גם יעקב מצוי בתנועה, עסוק בענייני העולם הזה, ובאחד מהעיסוקים הפחותים והקשים שבהם - בריחה והישרדות. תוך כדי תנועתו, יעקב מחמיץ את בית האלוקים ואינו מבחין בשער השמים. לפיכך, "כי בא השמש" - כיבה הקדוש ברוך הוא את השמש על מנת שיעקב יעצור, ישכב לישון וכך יזכה למפגש. יש מי שבשינה רואה חלומות שוא; אולם מי שיש לו עיניים מרוממות, זוכה בשנתו לאחד משישים בנבואה, לחזיונות אמת.

החלום הגדול: שלא תכבה השמש

31 למרות המפגש המרומם בחלום, ייתכן כי חלומו הגדול של יעקב הוא שלא יזדקק כלל לחלום. החלום הגדול הוא שלא יהיה צורך בהחשכת העולם על מנת להיפגש, אלא שתוך כדי הליכה, תוך כדי העשייה בעולם הזה, יוכל להיווצר המפגש. רצון יעקב היה להיפגש עם השפע האלוקי בחיים הזורמים באופן טבעי. אולם התברר לו כי לשם המפגש עליו לעצור, לכבות את האורות, ורק אז לזכות להתגלות.

36 שאיפתו זו של יעקב משתקפת בהמשך מפגישתו עם רחל. המפגש עם רחל היה אידיאלי, ועל פי תכנונו, יעקב אמור היה לשאת אותה ולהקים את בית ישראל. אולם התפתחות המאורעות נראית אחרת לחלוטין. לאה נכנסת לבית, שתי האחיות צרות זו לזו, נוצר מתח תמידי שנמשך כאשר לאה יולדת בנים ורחל עקרה. החלום האידיאלי מתחלף במציאות משפחתית מורכבת.

(8)
והתקבל
בשבת

תוכחת מוסר גדול יוכל כל איש ישראלי לקחת לעצמו מזאת הפרשה

ולפנות מחשבתו מהבלי הזמן המדומה, ולדבק באהבת ה' יתברך ברוך הוא וברוך שמו ולעובדו בתורה ובתפילה ובמעשים טובים בשכל אמת וזך. ועיקר שכל מעשי האדם היינו הילוך דיבור שמיעה ראיה שכיבה וקימה וכדומה, בכל דבר יהא מעוטף בתוכו שכל אמת וזך לעבודת ה' יתברך בלי שום סיג ופסולת חס ושלוש. וצא ולמד מאבותינו הקדושים ולך בעקבותיהם. פקח עיניך וראה איד ממעשה גשמית של אבותינו הקדושים נארג ונעשה מהם תורה הקדושה. ואיך התורה מספרת לנו הליכת יעקב מבאר שבע ובאיזה מקום ישן, והדיבורים שדיבר גם רחל בת זוגו ואיך שנשק אותה, ואיך שהיה רועה את צאן לבן, ותחבולתיו שעשה המקלות, וכיוצא באלו. הלא מזה מוכח שכל מעשיהם מקטן ועד גדול היה הכל רק בהשכל ודעה מיושבת בחכמת אלהות. והיאך רמזו בכל עניניהם לדברים עליונים נפלאים ונוראים. וכשיסתכל ויתבונן האדם בזה היטב ראוי לו להתלבש בבושה וענוה גדולה איך הוא נבער מדעת ולא כינת אדם לך, והגם שהוא מתפלל ולומד הוא בלא שכל ודעת ותשוקה רק כאיש חולם. והלואי שיחלום לנו בהקיץ כחלומו של יעקב:

וגם צריך האדם לצייר בשכלו ומחשבתו וידמה לו ממש שהאדם הוא סולם מוצב ארצה בתוך ארציות וגשמיות, אך וראשו מגיע השמימה, היינו שכלו ושורש נשמתו הוא דבוק למעלה בשמים. והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, רצה לומר כשהאדם מגביה את לבו ומוחו לעבודת ה' יתברך אז מעלה כל המלאכים לרום שמים

העליונים ומשפיע להם חיות הקודש. ובאם לאו חס ושלוש אז ויורדים בו, יש להם ירידה על ידו כמאמר חז"ל (איכה רבה א, לג) מתישין כוחו של מעלה חס ושלוש. גם זאת צריך האדם להיות תמיד במחשבתו איך שכל הכוחות כולם העליונים כולם כאחד תלויים במעשה האדם. הן לתעלותם או להיפך חס ושלום. והנה ה' נצב עליו, שצריך האדם לחשוב בכל עת איך שה' יתברך עומד לנגדו ומשגיח ורואה במעשיו ויודע כל תעלומות, ומזה יבוא לו פחד ויראה גדולה. והלואי היינו בחלומים חלומו של יעקב:

ועיקר צריך האדם לטהר ולקדש איבריו וחושיו להיותם פולם כאחד ראויים ומוכנים למרכבה לשכינה. וזה אינו תלוי באמירה לחוד רק בעשיה בפועל ממש באמת בלי שום סיג ופסולת חס ושלוש, ושיהיו כל איבריו וחושיו שלימים בלי שום פגם וחסרון חלילה, ואז קדוש יאמר לו, ולשעבד רצונו ודעתו לרצון ודעת העליון, ולייחד נפשו ורוחו

נשיאות רגליו של יעקב יעקב יעקב

”וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם” (כט, א)

לכאורה תיבות "וישא יעקב רגליו" מיותרות, די לו לומר "וילך יעקב ארצה בני קדם"!

יעקב הלך כמו מלאך

ב"מדרש תלפיות" (ענף יעקב עמ' רמ"ב) מביא חידוש בשם מוהר"ם ז"ל שיעקב אבינו נשא שתי רגליו כאחד, מה שאי אפשר לבשר ודם לעשות כן, דכל אדם צריך ללכת רגל אחרי רגל, ויעקב ב' רגליו כאחת [כמו מלאך] כיון שהיה עכשיו מרכבה לשכינה, דוגמת הארון נושא את נושאיו, וזה אמר "וישא יעקב רגליו" - יחדיו.

...

יעקב הלך לחון בכבידות

הגרי"צ מולוצ'ין זצ"ל ביאר, דיעקב אבינו מעצמו לא היה רוצה לעזוב את בית אביו, ללכת לבית לבן המלאה גולמים, ורק משום כיבוד אב ואם עשה זאת, על כן היה צריך לשאת את רגליו בעל כרחו כדי ללכת. זה שאמר הכתוב "וישא יעקב רגליו - וילך" בעל כרחו.

...

במצוות צריך לטרוח

מין הגרי"צ סולוביצ'יק זצ"ל ביאר על דרך הפשט: כיון שעד עתה הליכתו של יעקב היתה על ידי קפיצת הדרך כפי שפירש רש"י (כח, יא) "ויפגע במקום" ללמד שקפצה לו הדרך. וכעת החל ללכת ברגליו כדרך כל האדם, הדגישה זאת התורה "וישא יעקב רגליו" שהלך ברגליו ממש ולא בקפיצת הדרך.

אמנם צריך ביאור מה באה תורה להשמיענו בזה שהלך ברגליו ולא בקפיצת הדרך? נראה לומר שבאה תורה ללמדנו שבמצוות צריך אדם לטרוח כמה שיותר, ולא להשתמש בקפיצת הדרך, או בכל מיני פעולות (רכב וכדומה) הגורמות לאדם להפחית את הטירחה הגופנית, אלא ילך ברגליו ממש וכיון שהלך יעקב במצות אביו רצה הקב"ה שיטרח ממש בגופו. כעין מה שמצינו אצל האלמנה שהיה לה בית הכנסת סמוך לביתה והלכה לבית הכנסת הרחוק מביתה כדי לטרוח יותר במצוה, וממנה למד רבי יוחנן את לימודו "קיבול שכר מאלמנה" פירש"י - ששהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר כדמפרש ואזיל, למדנו שיטריח אדם עצמו במצווה לקבל שכר יותר, עכ"ל (סוטה כד.). [עיין בשו"ת "תורה לשמה" לבעל ה"בן איש חי" (סימן מ) שכתב בענין שכר פסיעות. שלא מקבלים שכר פסיעות אם נוסעים בעגלה (או כיום ברכב), רק אם טורחים ברגלים ע"ש].

ונשמתו בשם הקדוש והטהור הוי"ה ברוך הוא וברוך שמו ביחוד אמיתי. ואז יוכל להמשיך שכל אמת לעבודת הכבוד יתברך שמו לתורה ולתפילה. והיה רצון שנקיים כל זאת באמת ותמים אמן, והבן היטב:

56

6

ולדבק באהבת השי"ת. ועיקר שכל מעשה האדם היינו הילוך, דיבור, שמיעה, ראייה, שכיבה, וקיימה וכדומה בכל דבר יהא מעוטף בתוכו שכל אמת חך לעבודת השי"ת עלי שום פסולת ח"ו, ואל ולמד מאבותינו הק', פקח עיניך וראה איך ממעשה גשמיות של אבותינו הק' נארג ונעשה מהם תורה הק' ואיך התורה מספרת לנו הליכות יעקב מבאר שבע, ובאיה מקום ישן והדיבורים שדיבר עם רחל בת זוגו ואיך ששק אותה ואיך שהיה רועה את לאן לבן, ותחבולותיו שעשה עם המקלות הלא מזה מוכח שכל מעשיהם מקטן ועד גדול היה הכל רק בהשכל ודעה מיושנת בחכמת אלקית, עיי"ש עוד.

(u) וישבם לבן בבקר ובו' וילך וישב לבן למקומו, ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים (33, 6-3). יש לפרש סמיכות הפסוקים, דהתורה הקדושה מספרת צננות של לבן הרשע דאף על פי שהיה לו זריק כיעקב צניתו למעלה מכ' שנה והיה לו ללמוד איזה דבר מהתנהגותו בקדושה וממדת האמת שלו, לא למד כלום, אלא וישב לבן למקומו, דנשאר כמו שהיה עד עתה ושב למקומו, מה שאין כן יעקב אבינו התוה"ק מספר בשבחו, דאף על פי שהיה צנית לבן כל כך שנים, לא למד ממעשיו הרעים אלא יעקב הלך לדרכו.

על כל פנים חזינן מכל הנ"ל דיעקב עבד את זוראו אפילו כשעסק במעשה גשמי, ועל ידי זה נילל ממעשה לבן, וזה מספר התוה"ק דכשעשה כל זה, ויפגעו בו מלאכי אלקים, דהוא הגיע למדרגת מלאך אלקים, והוא על פי מה שכתב המפילת ישרים (פרק כ"ו), ח"ל, ההשתדלות הוא שיהיה האדם נדלל ונעמק מן החומריות לגמרי ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלקיו ועל דבר זה נקראו הנביאים מלאכים כענין שנאמר באהרן (מלאכי ב') כי מלאך ה' נבואות הוא וגו' ואפילו בשעת העסקו במעשיו הגשמיים המזכרתיים לו מפאת גופו הנה לא תזוז נפשו מדביקתה העליון וגו', עד כאן. חלמ היתה מדרגת יעקב שעלה ונתעלה למדרגת מלאך, ונראה דמשום כן אומרים פסוק זה בתפילת אלהיך, לעורר האדם שיהיה דרכו לשם שמים.

והוא על פי המבואר (בנרכות סג.) איזה פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה, בכל דרכיך דעוהו והוא ישר ארמוניך. ואיתא בשלחן ערוך (א"ח סימן רל"א) דכל מה שיהנה האדם צעורס הזה לא יכוין להנחתו אלא לעבודת הצורא יתבדך כדמצינן בכל דרכיך דעוהו וכו', ועיין במד"ר כאן (ס"ח י"א) דכשעה שעבד יעקב אלל לבן למד תורה ואמר תהלים.

ואיתא באותב ישראל (ד"ה מוסמות מוסר גדול) ח"ל, וכן כל איש ישראל יש ליקח לעצמו מזהם הפרשה מוסר השכל

(12) אלהי יצחק

ל"א, נ"ג. אלקי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק⁴⁷.

הנה בהגדה של פסח אנו אומרים: צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל וכו'. וכבר הקשו המפרשים, דאם נעיינ בכל הסיפור של יעקב ולבן לא נמצא מפורש שלבן באמת רצה לעקור את יעקב ומשפחתו עד בלתי השאיר לו שריד. אבל נראה שכוונת בעל ההגדה הוא ל"בירת אחים" שרצה לבן לכרות עם יעקב, דכוונת לבן כאן היתה לכרות ברית שתאחד אותם במסגרת "אלהי אביהם", כלומר, דאף שיעקב עובד לאלקי אברהם ולבן עובד לאלהי נחור, מכל מקום מכיון ששניהם באים מנחום אחד אם כן יש משהו משותף שיעשה איחוד ושילוב ביניהם — אלהי אביהם, והיינו שלבן בקש לעשות איחוד מלא בין שתי המשפחות מכיון שהם שניהם באים מנחום ומשורש אחד, ואילו היה חפצו מצליח בידו אז באמת "בקש לעקור את הכל", אלא כשיעקב הסכים לעשות את הברית עמו הוא התנה במפורש: וישבע יעקב בפחד אביו יצחק, והיינו שהוא נשבע באחד מבינוי השי"ת שהברית מיוסדת דוקא על עבודת השם ולא על שום הסכמה אחרת שהיתה במחשבתו של לבן, ודו"ק היטב.

(7)

(10) כתב א"ח

והאמר הפעם אודה ה' וכו', בש"ס ברכות לא ה"י אדם שהודה לה' עד שבאזה לאה, והוא תעוה ובי האבות לא הודו לה' על הכסים שעשה להם הלא הקריבו קרבנות ושבחו לה', וכל עפ"י מה שאמרתי טעם לשבח על מה שאחזיק כל האומר הלל בכל יום ה"י מחרף ומגדף, וי"ב למה ובי בשביל שהוא זוכר חסדי ה' תמיד יפסיד ויענש, וכונתם רצו"י בזה כי באמת זריך אדם להודות בכל יום ויום על הטוב שעושה עמו בכל עת ושעה ואמר חז"ל כל הנשמה תהלל יה על כל הישמה ובשמה הגם שזה כל האדם ואין חוץ לטבע ואין לו יתור מכל בני אדם להודות לו עליו ולהכיר מה רב טובו ומה גדול חסדו והנה כשרואה אדם שנעשה לו נס שלא בטבע מלא עיניו מחוייב להודות לה' ולספר גבורותיו אבל על שיש לו בטבע דבר הנכסג אינו מתעורר להודות לה' עליו ולכן מי שאינו אומר בכל יום רק ההלל המסודר לנו להודות על כמים שעברו שנעשו לאבותינו בתלמים ואינו מודה רק עליהם זה מחרף ומגדף שמראה בזה שאינו מכיר כובות ה' עליו רק עולם במתנה וטבעו נהוג והוא פירוש כפון, ואומר מעתה בודאי אברהם ויצחק הודו ושבחו לה' כמפורש אבל להם נעשו כמים שלא בטבע ואין חידוש כי"ש שמלאו עינים מחוייב להודות ולשבח ולזכות לפני ה' זכרי תודה אבל בלאה תינו שנאמר תודה לה' בהולל לה בן הגם שכן בטבע ומה כמים מולידות כמה בנים מי"ת לא תלמה במקרה וטבע והיא היתה הראשונה שמיניו בה הודאה כזו ושבחוה חכמים, ונכו':

16